

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів та процесів

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Політологія»
Спеціальність **052 Політологія**
Галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**

Затверджено на засіданні кафедри
політичних інститутів та процесів

Протокол № 5 від 1 грудня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Волонтерський рух
Викладач (-і)	Мадрига Тетяна Богданівна
Контактний телефон викладача	+380979852616
E-mail викладача	tetiana.madryga@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/course/subscription/through/url/64cc639e8b6ab2bf9df5
Консультації	П'ятниця, 15.00-16.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Волонтерський рух» є вибірковою дисципліною зі спеціальності 052 «Політологія» для освітньої програми бакалавр «Політологія», яка викладається в 7 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Курс «Волонтерський рух» являє собою один із важливих напрямів професійної підготовки. Курс дозволить зрозуміти сутність, теоретичні основи та правові засади волонтерської діяльності в Україні, основні завдання волонтерського руху у різних сферах життя, зв'язки з міжнародним волонтерським рухом, його значення у зміцненні Збройних сил України та обороноздатності держави.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання навчальної дисципліни “Волонтерський рух”: сприяти оволодінню студентами цілісною системою знань про волонтерський рух як важливої складової громадянського суспільства і головної рушійної сили реформування країни, його категорії, форми, методи, ресурси та тенденції розвитку; оволодінню знаннями і вміннями, необхідними для розвитку соціальної активності та особистої громадянської відповідальності, навичок усвідомленого та активного вибудовування власного життя. Курс має міждисциплінарний характер і поєднує в собі історичний, правовий, соціальний, соціально-педагогічний, психологічний компоненти.</p>	
<p>Цілі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вивчення генези волонтерського руху в світі та Україні. - Розкриття законодавчої та нормативно-правової бази із забезпечення волонтерського руху. - Визначення особливостей сучасного українського волонтерства в умовах зовнішньої агресії та безпекових викликів. - Ознайомлення з причинами зростання волонтерської активності українців, що відображають потужність громадянського суспільства як суб'єкта суспільних перетворень в Україні. 	
<p>Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні <i>знати</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – генезу волонтерського руху в світі та Україні; – причини та основні чинники активізації волонтерського руху в світі та сучасній Україні, його еволюцію; – правові засади волонтерства; – структуру, типи та функції волонтерських рухів; – місце волонтерства в системі соціальних практик населення; – провідні форми та методи роботи залучення волонтерів до вирішення соціальних та безпекових проблем в Україні на сучасному етапі та у перспективі; – специфіку волонтерського менеджменту; – мотивацію до волонтерської діяльності. 	

вміти:

- спланувати, організувати роботу волонтерської групи з метою вирішення соціальних, безпекових питань.
- розробляти власні соціально важливі проєкти та ефективно допомагати країні та її населенню.
- здійснювати оцінку діяльності волонтерів і заходів, пов'язаних з їхньою діяльністю.
- аналізувати вплив волонтерської діяльності на соціальну політику в регіоні.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.

СК03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

- Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.
- Навчитись розробляти волонтерські проєкти, перспективні та поточні плани, програми проведення волонтерських заходів, оперативно приймати ефективні соціальні рішення у складних ситуаціях.
- Навчитись розробляти волонтерські проєкти, перспективні та поточні плани, програми проведення волонтерських заходів, оперативно приймати ефективні соціальні рішення, рішення у складних ситуаціях.
- Оволодіти методами менеджменту для організації діяльності та управління волонтерськими ресурсами.
- У процесі організації волонтерської діяльності виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання соціальних проблем, виходу із складних життєвих обставин.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12 год / 4 год
семінарські заняття /	18 год / 6 год

практичні / лабораторні			
самостійна робота		60 год / 80 год	
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
сьомий	052 Політологія	четвертий	Вибірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		кількість год.	
		лекції	заняття сам. роб.
Тема 1. Волонтерство як феномен цивілізованого суспільства.		2	2 6
Тема 2. Становлення волонтерського руху в Україні.		2	2 8
Тема.3. Зарубіжний досвід волонтерської роботи.		2	2 6
Тема 4. Людські ресурси волонтерського руху.			2 8
Тема 5. Волонтерська діяльність як об'єкт державної політики. Правові засади волонтерської діяльності: міжнародний та національний аспект.		2	
Тема 6. Особливості правового статусу волонтера.		2	2 6
Тема 7. Діяльність волонтерських організацій як основа сталого розвитку суспільства в Україні.			2 8
Тема 8. Роль волонтерських організацій в системі забезпечення національної безпеки України.		2	2 2
Тема 9. Волонтерські практики на Прикарпатті.			2 4
Тема 10. Волонтерський фандрайзинг.			2 2
Тема 11. Шляхи вдосконалення організації волонтерського руху у вирішенні нагальних проблем суспільства і держави.			
Тема 12. Волонтерський рух у контексті становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні.			
ЗАГ:		12	18 60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Структура розподілу балів передбачає:</p> <p>1) відповіді на семінарських заняттях – 50 балів;</p> <p>2) написання контрольної письмової роботи – 20 балів;</p> <p>3) виконання індивідуального завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми політологічного характеру– 20 балів (з них 10 балів – за проєкт, 10 балів – за представлення).</p> <p>4) написання тематичних тестів– 10 балів.</p> <p>Загальна кількість – 100 балів.</p>		
	Оцінка в балах	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS
90-100	відмінно	A	зараховано
80-89	добре	B	
70-79		C	
60-69		D	
50-59	E		
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX	незараховано

	1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F		
Вимоги до письмових робіт	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль 2) написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо студент не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються з даної дисципліни. 3) написання письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: виявлення розуміння сутності понять і термінів; вміння структурувати основні принципи та методи дослідження; знання теоретичних засад, завдань, методів. <p>Загальна кількість – 20 балів. Контрольна робота включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 теоретичні завдання (оцінюється по 5 балів кожне); • 10 тестових питань (по 1 балу за кожне питання). <p>Структура оцінювання відповідей на розгорнуті запитання:</p> <p>1-4 б. – відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу інформацію про історичний період або одиничні конкретні факти.</p> <p>5-7 б. – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей або допускає значні помилки; не володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; узагальнення відсутні.</p> <p>8-12 б. – відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; студент розкриває історичний процес в рамках питання із значними пробілами та розривами; демонструє знання найбільш важливих історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні.</p> <p>13-16 б. – відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває історичний процес в рамках конкретного питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, проте допускає окремі помилки; володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій.</p> <p>18-20 б. – відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває історичний процес в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей; на високому рівні володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами і поняттями; водночас робить узагальнення та висновки з питання, розуміє ширший контекст</p>				

	<p>конкретних подій, усвідомлює їх роль і значення, демонструє володіння науковою літературою з теми.</p> <p>Контрольна робота на стаціонарі виконується на передостанньому семінарському занятті. Здобувачі заочної форми повинні здати її в електронному вигляді у термін до 1 грудня.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. На семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні питань, відповіді на питання експрес-контролю тощо.</p> <p>Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки.</p> <p>Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні від 2 до 5 балів. При переведенні в бали в сумі можна набрати 50 балів.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали (5 балів) за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; – «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; – «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані. <p>Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо. Вимоги до презентації по</p>

	індивідуальній (самостійній) роботі; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності
Умови допуску до підсумкового контролю	Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни. Належне виконання: 1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання. 2) індивідуальної роботи. 3) підсумкової контрольної роботи. Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.
Підсумковий контроль	Підсумковий контроль рівня знань та успішності студентів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт. Підсумкова оцінка виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.

7. Політика навчальної дисципліни

Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Курс передбачає роботу в колективі. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та доповіді мають бути авторськими оригінальними.

Академічна доброчесність: Викладання навчальної дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності. Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять. Відвідування лекцій та семінарських занять для студентів є обов'язковим. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж

невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт –вівторок, 15.00 год. – 16.00 год.

Неформальна освіта: Можливе зарахування результатів неформальної освіти у відповідності з Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти: [Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника \(Редакція 3\) \(введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.\)](#)

8. Рекомендована література

Основна:

1. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. — Київ, 2021. — 164 с. URL: https://caritas.ua/wp-content/uploads/2022/02/5_ukr_digital_whole.pdf
2. Вашкович В. В. Посібник волонтера / В. В. Вашкович, О.Ю. Василенко, Т. О. Карабін, Я. В. Лазур, В. В. Манзюк, В. М. Рошканюк. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2022. 88 с.
3. Волонтерська діяльність в Україні. Організація під час дії воєнного стану. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 468 с.
4. Волонтерський менеджмент : помічник / [упор. Ю. Мартинова]. К. Центр волонтеріату «Добра воля», 2010. 110 с.
5. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія Київ, 2022. 240 с.
6. Лях Т.Л. Методика організації волонтерських груп : Навч. посіб. / Т. Л. Лях. К. Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 160 с.
7. Маккарлі С. Управління діяльністю волонтерів. Як залучити громадськість до вирішення проблем суспільства / С. Маккарлі, Р. Лінч ; пер. з англ. О. Винничук. К. : Ресурсний центр розвитку громадських організацій „Гурт», 1998. 160 с.
8. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. К. Версо-04, 2012. 288 с.

Додаткова:

1. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. URL. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh>.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». К.: НІСД, 2015. 684 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/POSLANNYA-2015_giper_new4af35.pdf.
3. Балачіна, Є., Джур, О. Організація діяльності волонтерських організацій в умовах війни Економічні горизонти. 2022. (4(22)). С. 88–99.
4. Благодійність в Україні у ХІХ – на початку ХХ ст.: ретроспективний аналіз : матеріали міжнар. конф. „На шляху до довіри у суспільстві: благодійність в українській громаді», (Київ, 20–22 черв. 2005 р.) / [за ред. О. М. Донік]. К. : USAID, 2005. 123 с.
5. Бондаренко, З. П. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу / З.П. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2007. № 4. С. 50–59.
6. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Київ, 2008. 20 с.
7. Волонтери: сила добра / під ред. : Т. П. Булата, М. В. Нестребчука, В. Д. Ритенко. К. Кур'єр ЮНЕСКО, 2001. Вип. 7–8. 163 с.
8. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус Вісник Національного університету оборони України. 2015. Вип. 1. С. 275-281. URL. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2015_1_50.

9. Веденєєв Д. В., Турчак О. В. Волонтерський рух в Україні в ході російсько-української війни: ризики праці та форми державного і громадського визнання. Військово-науковий вісник. Львів, 2018. Вип. 30. С. 206–216. URL: <http://vnn.asv.gov.ua/article/view/153726>.
10. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики :аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 36 с. URL. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/volonter-697e4.pdf>.
11. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху / [О. В. Безпалько, Н. В. Заверико, І. Д. Зверева та ін. ; уклад. Т. Л. Лях]. К. : ВГЦ Волонтерл, 2001. 176 с.
12. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / [Вайнола Р. Х., Капська А. Й., Комарова Н. М. та ін.]. К. : Академпрес, 1999. 112 с.
13. Грабовська І. Волонтерський рух у контексті становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні. Українознавчий альманах. 2017. Вип. 20. С. 26-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2017_20_7.
14. Громадські об'єднання в Україні : навч. посіб. / [В. М. Бєсчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін та ін.] ; за ред. В. М. Бєсчастного. К. : Знання, 2007. 415 с.
15. Добročинність в Україні: минуле, сучасне, майбутнє / [упор.: В. Халецький, О. Семашко, Л. Дума ; під ред. В. Назарук]. К.: Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт», 1998. 56 с.
16. Довідник з фандрейзінгу 2006 / [за ред. М. Гопкало, І. Шевченко]. К.: БФ «Творчий центр Каунтерпарт» 2006. 164 с.
17. Загальна декларація волонтерів (витяг), прийнята на XI Конгресі Міжнародної Асоціації Волонтерів // Волонтерський рух „Пенсіонери в Україні : [зб.] / [упор.: Є. І. Стеженська, Н. В. Вєржиховська.]. К.: ТИРАЖ, 2002. Вип. 2. С. 11–13.
18. Зварич О. Особливості волонтерської діяльності у Великій Британії Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 21. С. 57–59. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_21_21.
19. Коваль Г. В. Волонтерський рух на підтримку АТО: актуальність та специфіка як об'єкту соціально-психологічного аналізу. Технології розвитку інтелекту. 2016. Т. 2 Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_4_3.
20. Коляда І., Коляда А. Волонтерська діяльність С. Жадана. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2020. Т. 30. С. 396-402. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_2020_30_34.
21. Корнієвський О., Горєлов Д. Український волонтерський рух у контексті світового досвіду. Стратегічні пріоритети. 2015. № 1. С. 95–100.
22. Лях Т. Л. Волонтерство як суспільний феномен / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лєсі Українки. Луцьк : Волинський академічний дім, 2004. Вип. 3–4. С. 139–144.
23. Лях Т. Л. Волонтерський рух та сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні / Т. Л. Лях // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. / Волинський державний університет імені Лєсі Українки. Луцьк : Волинський академічний дім, 2002. Вип. 2. С. 44–53.
24. Лях Т. Л. Сучасні тенденції розвитку волонтерських організацій в Україні / Т. Л. Лях // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 22–23 квіт. 2002 р.) : [у 2 т.] / [за ред. М. І. Шкіля та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – Т. 1. – С. 122–124.
25. Майборода О. Консолідація українського суспільства в умовах російської агресії: проблема пошуку оптимальних політичних рішень. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 5-6. С. 138-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2017_5-6_9.
26. Мадрига Т. Б. Волонтерський рух в Україні в контексті повномасштабної війни з російською федерацією / Т. Мадрига // "Гілея: науковий вісник": Збірник наукових праць.- К., 2023. Випуск 182 (№ 3). Політичні науки – 2023. – С. 55.-62.
27. Мадрига Т. Б. Волонтерський рух в Україні в умовах повномасштабної війни // XIV

- Міжнародна науково-практична конференція «Development, education, culture: integration trends in the modern world», 11-14 квітня 2023 р., Осло, Норвегія. С. 460-462.
28. Мадрига Т. Б. Розвиток волонтерського руху в Україні в умовах гібридної війни // Національна і регіональна безпека в умовах інформаційної війни. Збірник матеріалів Міжрегіональної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 30 листопада 2018 р.) – Івано-Франківськ, 2018. – С. 102-109.
29. Марчук А., Лобода В. Волонтерська діяльність як засіб самовизначення й самореалізації молоді. URL: file:///C:/Users/acer/Downloads/502_104-116.pdf.
30. Мурашкевич О. А. Як стати волонтером / Мурашкевич О. А. – Луганськ : Луганський обласний благодійний фонд „Підліток»: ЛОЦСССДМ, 2005. 82 с.
31. Назарук В. Волонтерський рух в Україні: від історії до реалій. Перехрестя, 2000. № 7. С. 12-16. URL: <https://www.citizen.novadoba.org.ua/content.php?dep=2&id=116>].
32. Найдич М. Волонтерська діяльність як вектор молодіжної політики ЄС. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2017. № 1. С. 34-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvckrc_2017_1_6.
33. Никитенко Д. Від маскувальних сіток до БПЛА. Топ-10 громадських організацій, що допомагають ЗСУ . URL: <https://shotam.info/vid-maskuvalnykh-sitok-do-bpla-top-10-hromadskykh-orhanizatsiy-shcho-dopomahaiut-zsu/>].
34. Озерський Ю. І. Волонтерський рух в зоні АТО. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2019. № 1. С. 10–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpiakct_2019_1_4.
35. Оржель О. Ю. Концептуальні підходи до визначення соціального згуртування. URL: [http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12ooyvsz.pdf](http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12ooyvsz.pdf).
36. Орленко М. В. Волонтерська діяльність як чинник соціального становлення та консолідації молоді в сучасній Україні. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 97-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_26.
37. Павлюк К. С. Волонтерський рух: зарубіжний досвід та вітчизняні практики. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 13-14. С. 87-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_13-14_23.
38. Панькова О. В., Касперович О. Ю., Іщенко О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. Український соціум. 2016. № 2(57). С. 27-32.
39. Панькова О., Касперович О. Напрями та механізми участі інститутів громадянського суспільства у створенні захищеного простору внутрішньо переміщених осіб в Україні. Український соціум. 2018. № 4. С. 53-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2018_4_6.
40. Панькова О., Касперович О. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей післявоєнного відновлення країни. Журнал європейської економіки. 2022. Т. 21, № 3. С. 277-294. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2022_21_3_5.
41. Перегінчук Т. М. Волонтерська діяльність і підтримка бійців АТО (2014–2017 рр.) засобами мистецтва та мережі Інтернету як складова української військової культури. Історія науки і біографістика. 2017. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/INB_Title_2017_3_6.
42. Погрібна В. Л. Волонтерство як соціокультурний феномен: епістемологічні та аксіологічні аспекти. Аналіз. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14556/1/Pogribna_185-196.pdf].
43. Поллої К., Маркош В., Фейнеш Г. Волонтерська діяльність закарпатських студентів під час російсько-української війни 2022 року. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія. 2023. Вип. 38. С. 153-167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_Ptp_2023_38_16.
44. Примуш М. В. Загальна соціологія: Навч. посібник / М.В. Примуш. - К. : Професіонал, 2004. -

- URL.https://pidru4niki.com/20080215/sotsiologiya/formalna_sotsiologiya_zimmelya].
45. Проценко О. Волонтерські практики в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні: чинники та наслідки актуалізації. Автореферат. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук Харків, 2021. 20 с.
46. Рубан М. Визначення поняття волонтерства. URL.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Histvisnyk-42-13.pdf.
47. Серцем покликані до милосердя: волонтерський рух в Україні та світі : інформаційні матеріали для написання рефератів / уклад. В. І. Матяш. – Полтава, 2014. 36 с. URL.https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=257:2014-09-19-13-02.
48. Сірий Є, Сіра О. Феномен волонтерства крізь призму сучасного соціогуманного осмислення. Соціальне і правове забезпечення волонтерської діяльності в Україні в умовах безпекових викликів: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. / за заг. ред. П. В. Горінова, Р. Г. Драпушка; Навчально-науковий інститут права УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 27 квітня 2023 р.). Київ, 2023. 246 с. URL.<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40212/Siryi%20Ye.pdf?sequence=1&isAllowed=y>].
49. Слівінська Н. М. Корпоративне волонтерство: перспективи розвитку в Україні. URL.dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25370/1/Стаття_Слівінська_2015.pdf.
50. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. К., 2000. 536 с.
51. Юрченко І. В. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні : дис ... канд. соціол. наук: 22.00.03. Київ: Б.в., 2009 . 219 с.
52. Юрченко І. В. Становлення і розвиток волонтерського руху в Україні. Проблеми розвитку соціологічної теорії. Соціальні процеси в Україні: наукові доповіді і повідомлення IV Всеукраїнської соціологічної конференції, 21 травня 2004 р., Київ. / за ред. В.Ворони, М.Шульги. К., 2004. С. 526 – 529.
53. Яцура К. Відкритість суспільства: основні принципи та ознаки https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/yatsura_vidrkytist.pdf.
54. Madryha, T., Bilousov, Y., Zubrytska, L., Teremtsova, N., & Druchek, O. (2023). The role of the volunteer movement in the security policy of the state in the context of military operations. *Amazonia Investiga*, 12(66), 326-334. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.66.06.30>
55. The Universal Declaration on Volunteering. International Association for Volunteer Effort (переклад українською). January 2001. URL: <https://www.iave.org/advocacy/the-universal-declaration-on-volunteering/>

Тетяна Мадрига,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних
інститутів та процесів